Stwarzając historię

Projekt „Stwarzając historię” realizowany był w miesiącach wrzesień – grudzień 2023 roku w galerii Arteneum, placówce Domu Kultury Świt m.st. Warszawy z środków **Funduszu Edukacji Kulturalnej m.st. Warszawy/edycja jesienna 2023**

Działania projektu składały się z **warsztatów, spaceru oraz wystawy finałowej.** Tematyka jesiennej edycji konkursu Funduszu Edukacji Kulturalnej zalecała odnosić się do zadania: **Dialog z istniejącymi dziełami i dziedzictwem kulturowym.**

W naszym projekcie zastanawialiśmy się jak objąć, pokazać, opowiedzieć o niematerialnym dziedzictwie kulturowym najbliższego nam obszaru – Targówka Mieszkaniowego. Skupiliśmy się na tym, co było tu jeszcze tak niedawno, zanim w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku Targówek Mieszkaniowy zaczął obrastać w osiedla, w gromady ludzi. Zajrzeliśmy do małych, drewnianych domów, z kolorowymi ogródkami, zazdrostkami w oknach, z babciami i matkami, które tworzyły tam przestrzenie dla swoich rodzin – swoje domy. Pochyliliśmy się nad kunsztem, cierpliwą pracą ich rąk, barwnymi tkaninami powstającymi w zimowe wieczory. Nad wekami i słoikami, w których jesienią zamykały lato, lato zebrane owocami z pobliskich drzew by zima była bardziej pachnąca.

Chcieliśmy pokazać, że to co tworzyły kobiety ma nie tylko wartość użytkową, że te wszystkie przedmioty niosły ze sobą wspomnienia, historie rodzinne, tworzyły tożsamość. Firanka, dywan, miska, słoik stały się dla nas kanwą wielowątkowych opowieści gdzie połączone ze sobą zostały i funkcja i artyzm.

Projekt **„Stwarzając historię”** był przestrzenią do wymiany wiedzy a także do nauki rzemiosła domowego. W cyklu warsztatów zaproponowaliśmy uczestnikom wyplatanie dywanów, haftowanie portretów rodzinnych na firankach, plecenie z przędzy nasiennej naczyń, wekowanie wspomnień w słojach, budowanie „gniazda”, „bazy” dla naszej wielokulturowej, młodej społeczności. Spacerowaliśmy także uliczkami dzielnicy szukając pomiędzy wysokimi blokami pozostałych tu jeszcze drzew i krzewów owocowych.

Do działań projektowych zaprosiliśmy mieszkanki i mieszkańców dzielnicy poczynając od najmłodszych, poprzez młodzież, osoby dorosłe i seniorów.

Na bazie tego co było, tego co jest tu i teraz stworzyliśmy jutro. Powstałe obiekty zostały zaprezentowane podczas wystawy finałowej w galerii **Arteneum**. Dzięki temu cała społeczność nie tylko targówkowa mogła doświadczyć tej historii, tworzącej pomost pomiędzy czasem, historią a dziedzictwem.

Dla nas – dla mieszkańców Targówka Mieszkaniowego była to opowieść o samopoznaniu, pozwalająca na rozwój świadomości społecznej i kulturowej, przestrzeń na lokalną dumę i radość z przynależności do swojego miejsca.

Zrealizowane cele:

– zostało wzmocnione poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców Targówka Mieszkaniowego: tych co zamieszkują dzielnicę od lat, a także tych nowoprzybyłych.

– powstała platformy do dialogu z istniejącymi dziełami i dziedzictwem kulturalnym poprzez przypomnienie historii tego obszaru, odniesienie się do jego początków jako terenów rolniczych, pokreślenie wartości wykonywanych przedmiotów, rytuałów, tradycji pielęgnowanych przez nasze babcie, prababcie, kobiety.

– zostały przypomniane dawne techniki rękodzielnicze (haft, tkactwo) w połączeniu z nowatorskim ich zaprezentowaniem (haft portretów na firankach, naczynia z przędzy nasiennej),

– została wzmocniona rola kobiet w tworzeniu historii miejsc jako osób wykonujących obiekty artystyczne w zaciszu swoich domów, obiekty które poprzez zastosowany motyw, technikę czy wzór przekazywany z pokolenia na pokolenie są nośnikiem wspomnień i tradycji.

– wszystkie działania sprzyjały integracji wielokulturowej społeczności Targówka Mieszkaniowego – były miejscem porównania czy wymiany tradycji rodzinnych z innych krajów.

– wspólne tworzenie było przestrzenią na niezobowiązujące rozmowy, na nawiązywanie nowych relacji,

– podczas warsztatów wykorzystano recyklingowe materiały (ubrania, kartony, tkaniny, włóczki, słoiki, naczynia) co było dobrą podstawą aby wywołać refleksję nad otaczającą nas konsumpcyjną rzeczywistością, zwłaszcza w obliczu kryzysu klimatycznego.

– działania realizowane były na terenie dzielnicy, blisko miejsca zamieszkania, a także pośród bloków i osiedli co wpisuje się w cel **Strategii #Warszawa2030 – „Kultura blisko domu do roku 2025”**,

– zróżnicowanie warsztatów, kierowanie ich do każdej z grup, nieodpłatność i dostępność wpisały się w cel szczegółowy: **„Różnorodna i dopasowana oferta”**.

Rezultaty:

Rezultaty krótkofalowe:

We wrześniu zostały zrealizowane dwa spotkania online z realizatorami działań projektu. Duża część komunikacji opierała się na rozmowach telefonicznych oraz mailowych.

Została stworzona spójna identyfikacja wizualna dla projektu, wyróżniająca poszczególne działania zmieniająca się kolorystyką dla danego wydarzenia. Dodatkowo stworzony został plakat informacyjny dotyczący całego projektu oraz dyplom/podziękowanie dla uczestników, partnerów i artystów.

W ramach działań projektowych zostało zrealizowanych 5 warsztatów twórczych, w których udział wzięły w sumie 63 osoby.

Warsztaty:

– „sztuka kulinarna” (wrzesień 2023) – warsztaty polegały na tworzeniu/pleceniu obiektów na bazie naczyń przyniesionych przez uczestniczki/uczestników. Wyjątkową formą była użyta technika a przede wszystkim materiał – przędza nasienna, która jest autorskim pomysłem artystki. Obiekty te poprzez ich formę nawiązywały do rytuałów kuchennych, przygotowywania potraw, przepisów przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Każdy z tych przedmiotów nosił historię rąk, które je dotykały, mieszały w nich składniki, podawały w nich potrawy. Przędza nasienna, z której zostały wykonane nawiązuje do tradycji rolniczych terenów Targówka zanim stał się on osiedlem mieszkaniowym. Nasiona jako nośniki „uśpionego” życia niosą w sobie moc życia, wzrastania w odpowiednich warunkach.

– „zza firanki” (październik 2023) – warsztaty polegały na wyhaftowaniu portretu lub wielo-portretu rodzinnego na tkaninie firankowej. Uczestniczki/uczestnicy haftowali swoje autoportrety a także portrety swoich rodzin. Taki portret na firance to odwołanie się do dawnego, obowiązującego we wszystkich domach kanonu “firanki w oknie”, a pojawienie się na niej wyhaftowanych postaci oprócz aspektu nostalgii za przeszłością i afirmowania domu, rodziny – był też formą eksperymentu z nowym materiałem, na którym pojawił się haft.

– „weki wspomnień” (październik 2023) – warsztaty nawiązywały do tradycji wekowania, przetwarzania owoców i warzyw. Kiedyś półki naszych piwnic pełne były kolorowego lata i jesieni zamkniętego w słoikach. Obecnie obserwuje się wzrost zainteresowania takim sposobem przetwarzania żywności. Uczestnicy na zajęciach zamknęli w słoikach/wekach historie swoich rodzin, fotografie, pamiątki, zapachy, kolory. Drobiazgi codziennego życia zebrane w szkle. Warsztat był platformą do wymiany doświadczeń, wspomnień, dzielenia się swoimi doświadczeniami, smakami i zapachami z babcinych półek i kredensów.

– „sploty pamięci” (listopad 2023)– warsztaty tkackie, podczas których zostało utkanych 10 dywanów w kształcie koła. Kształt ten był nawiązaniem do projektu rozmieszczenia bloków na osiedlach Targówka Mieszkaniowego. Do ich wykonania wykorzystaliśmy materiały recyklingowe (ubrania, włóczki, sznurki) przyniesione przez mieszkańców. Wszystkie dywany na czas wystawy zostały ze sobą połączone tworząc jeden większy obiekt.

„nasz dom” (listopad/grudzień 2023) – dwa warsztaty podczas których uczennice i uczniowie klasy 5 b SP nr 28 z Targówka samodzielnie zaprojektowali oraz wykonali dom/szałas.

Pierwsza część warsztatów to były trzy godziny lekcyjne, w trakcie których rozmawialiśmy o tworzeniu społeczności w kontekście sztuki, rozwijaliśmy propozycje i pomysły. Uczniowie mieli okazję wyznaczyć granice własnej siedziby, połączyć się z wybranymi siedzibami innych uczniów, kończąc na tworzeniu projektów wspólnej siedziby – bazy- miejsca wspólnego – niewirtualnej chmury- gdzie można pobyć – każdy wspólnie i sam. Podczas warsztatów wspólnie stworzyli listę wartości i pojęć jakie były istotne dla nich w kontekście tworzenia bazy – miejsca. Oto kilka ze spisanych haseł/idei: szałas, jedna budowla, wejście, dach, nazwa, jedna przestrzeń dla wszystkich, każdy ma swoje miejsce, kapsuła czasu, jest światło, dom bez okien by można się schować, podłoga, coś do siedzenia, wycieraczka, ściana z podpisem, jest cicho, jest ciepło, jest bezpiecznie, otwarte dla przyjaciół.

Druga część warsztatów to była już praca wspólna nad konstrukcją domu „bazy” – miejsca dla każdego dziecka. Warsztaty odbywały się w galerii Arteneum. Uczniowie mieli do dyspozycji różnorodne „dorosłe” narzędzia (wkrętarka, młotek, piła,

taker) oraz materiały ekologiczne i recyklingowe (kartony, palety drewniane, deski, gałęzie, ścinki materiałów). Przy wsparciu instruktorki i nauczycielek uczestnicy stworzyli obiekt – budowlę, dom składający się ze ścian, dachu, wejścia, do którego zapraszała tabliczka informacyjna. Całość ozdobiona była pasami tkanin, napisami, nazwami wymyślonymi podczas poprzednich warsztatów. Spontanicznie stworzona została także flaga-baner z napisem „klasa 5b SP 28" podkreślająca ważność autorów tej budowli. Warsztaty obfitowały w nowe idea, pomysły, radość, wspieranie się, entuzjazm. Nie uniknęliśmy także sporów i dyskusji przy tworzeniu niektórych elementów, a także problemów w sprzątaniu po warsztatach.

Praca z całą klasą wskazała na podziały wewnętrzne, naruszanie i zawłaszczanie przestrzeni przez mocniejszej jednostki, negatywne odnoszenie się do innych narodowości oraz potrzeb poszczególnych jednostek. Jednakże wspólna praca, równościowe traktowanie każdej z potrzeb i propozycji, otwartość i wiedza instruktorki w zakresie tworzenia platformy do dyskusji i poszanowania każdego z uczestników zaowocowały powstaniem wspaniałego, kolorowego obiektu, w którym każdy mógł umieści swoją półkę/pudełko z ważnym dla niego przedmiotem. Obiekt ten cieszył się największym zainteresowaniem i podziwem ze strony odwiedzających wystawę. Zarówno młodsi jak i dorośli odwiedzający chętnie chowali się do jego wnętrza i spędzali tam dłuższe chwile.

W warsztatach udział wzięła cała klasa – 24 uczniów.

Spacer

„opowieści drzew" – spacer dendrologiczny zorganizowany we współpracy z partnerem projektu – Zarządem Zieleni m.st. Warszawy został przeprowadzony w najbliżej okolicy galerii Arteneum. Podczas niego odkryliśmy pozostałości dawnych sadów w postaci kilku starych jabłonek (ok. 60-cio letnich) rosnących pośród blokowisk. Odnaleźliśmy także krzewy chmielu, dzikiej róży, drzewa jarzębiny, rokitnika i innych. W spacerze udział wzięło 10 osób

Wystawa

„Stwarzając historię" wystawa w galerii Arteneum prezentująca rezultaty działań projektu otwarta została uroczystym wernisażem w dniu 10.12.2023 r. Ekspozycję zaaranżowano w taki sposób by nawiązywała do przestrzeni domu. Weki wspomnień umieszczono wraz z rzeczywistymi przetworami (dżemy, ogórki, pasty pomidorowe itp.) na otwartym regale. Naczynia utkane z przędzy nasiennej ustawione zostały na okrągłym stole i na kwietniku. Pomiędzy obiektami rozsypane zostały nasiona, które tworzyły wrażenie jakby ktoś zaraz miał wrócić do tworzenia kolejnego wazonu albo przygotowywania potrawy.

Okrągłe dywaniki połączono w jeden wspólny obiekt, wyeksponowany w centralnym miejscu tak, aby uczestnicy mogli mieć do niego dostęp z każdej strony.

Zdjęcia ze spaceru dendrologicznego umieszczone zostały w drewnianych ramkach i powieszone jak obrazy na jednej ze ścian galerii.

Portrety i autoportrety haftowane na firankach zaprezentowane zostały na ścianach i podświetlone dodatkowymi kolorowymi światłami tak, aby wydobyć i nie zagubić żadnej z delikatnych linii czy to haftu czy wzoru firanki.

Obok obiektów umieszczone zostały opisy informujące o sposobie wykonania przedmiotów oraz idei projektu i poszczególnych warsztatów. Odwiedzający byli także zapoznawani ze szczegółami działań oraz technikami i osobami twórczyń i twórców poprzez informacje udzielane przez kuratorkę wystawy podczas oprowadzań po ekspozycji.

Wystawa prezentowana była do 21.12.2023 i odwiedziło ją 40 osób.

Rezultaty długofalowe:

– poznanie historii Targówka Mieszkaniowego – wszystkie działania projektu nawiązywały do historii Targówka Mieszkaniowego, a wystawa finałowa prezentująca efekty projektu przybliżała historię tego obszaru

– powrót do dawnych technik rękodzielniczych i wykorzystanie ich w nowy sposób – w ramach projektu zaproponowano warsztaty, których tematyką był powrót do dawnych techniki rękodzielniczych (haft, tkactwo) w innej formie. Zaproponowano haftowanie na firankach, tkanie na obręczach czy tkanie z wytworzonej własnoręcznie przędzy nasiennej. Uczestnicy mogli spróbować się w rzemiosłach, które teraz rzadko są uprawiane, a także nadać swoim obiektom artystycznego kunsztu. Dla niektórych z nich było to pierwsze spotkanie z daną techniką.

– wzmocnienie poczucia tożsamości, związania z miejscem zamieszkania – wymiana doświadczeń i historii rodzinnych, historii miejsc i tradycji, budowanie własnej historii – na warsztatach spotykaliśmy się w różnorodnym gronie uczestników, różnorodnym ze względu na miejsce urodzenia czy kraj pochodzenia. Swobodna atmosfera warsztatów, zasiadanie podczas nich do wspólnego stołu tworzyły przestrzeń na wymianę doświadczeń, na opowieści, plecenie wątków i artystycznych i społecznych. Poznawaliśmy historię ze zdjęć/portretów na firankach, tradycje rodzinne związane ze świętami, powiedzonka czy rytuały kuchenne.

– integracja wielokulturowej społeczności – działania warsztatowe były nieodpłatne a ich formuła i zastosowane techniki rękodzielnicze czy artystyczne charakteryzowały się uniwersalnym językiem sztuki, co zachęcało do udziału w nich osoby z innych kultur

– zawiązanie nowych relacji, które mogą przerodzić się w długofalowe – podczas działań warsztatowych stworzyły się nowe znajomości pośród osób zamieszkujących dzielnicę jak i także osób z innych części Warszawy. Niektórzy uczestnicy wymieniali się pomiędzy sobą kontaktami i umawiali na inne warszawskie działania artystyczne (np. wspólne wyjście do muzeum czy galerii)

– uwrażliwienie na posiadanie zasoby, ponowne wykorzystanie materiałów- upcycling – wszystkie działania projektu „Stwarzając historię" opierały się na idei ponownego wykorzystania zasobów i postawach ekologicznych. Podczas warsztatów haftowaliśmy na firankach, które kiedyś już wisiały w jakiś oknach, pletliśmy dywany z pociętych starych ubrań. Tkaniny te posłużyły także do budowy bazy/domu. Naczynia stworzone zostały z przędzy nasiennej co poza interesującą, nowatorską formą jest także ekologicznym rozwiązaniem bo można te naczynia „zasadzić" na wiosnę i podziwiać „przepoczwarzenie się" obiektu. W działaniach promocyjnych ograniczyliśmy ilość materiałów drukowanych.

Projekt „**Stwarzając historię**" był projektem artystycznym, ekologicznym, otwartym na różnice międzykulturowe, stwarzającym platformę do wymiany tradycji, historii i miejsce na budowanie nowych połączeń, zastosowania wyjątkowych rozwiązań do budowania dialogu, sprawczości. Umożliwił i pokazał jak można ponownie wykorzystać zasoby, jak stworzyć z nich coś wyjątkowego i zarazem pożytecznego. Zaangażował młodych uczestników do wspólnego działania, uwrażliwił na potrzeby poszczególnych jednostek, dał możliwość „zabawy" dorosłymi narzędziami. W efekcie działań projektowych powstały niepowtarzalne obiekty niosące poza wartością artystyczną czy estetyczną także historie rodzin, pokoleń. Proponowanie działania i techniki warsztatowe były otwarte na nowe inicjatywy, na wnoszenie swoich zasobów wiedzy o tradycjach czy rzemiośle, niwelowały podziały kulturowe często powstające ze względu na status społeczny, czy miejsce pochodzenia. Projekt poprzez poszczególne działania wspierał sprawczość uczestników, pochylał się na różnorodnością kulturową, wzmacniał poczucie „bycia u siebie" i posiadania „swojego miejsca" w mikrospołecznościach jakimi były każde z warsztatów. Działania realizowane były w dogodnych dla uczestników godzinach i dniach, dopasowanych do rytmu i pędu jaki towarzyszy mieszkańcom stolicy. Tu mogli oni w swoim czasie wolnym skorzystać z zaproponowanej oferty, a czasem dokończyć realizację obiektów czy choćby dokończyć rozpoczęte rozmowy i tematy w innym czasie, w przestrzeni galerii. Czasem także na warsztatach pojawiały się dodatkowe osoby, które spacerując przeczytały o projekcie i spontanicznie do niego dołączyły. Nasze warsztaty otwarte były także na pojawiające się całe rodziny: babcie z wnuczkami czy koleżanki i sąsiadki. Proponowane techniki nie stanowiły bariery dla osób z niepełnosprawnościami, które także gościliśmy czy to na warsztatach czy na wystawie.